

ΚΑΜΑΡΩΝΩ

Αἱ περὶ τῆς ἔτυμολογίας τοῦ ῥήματος γινῶμαι διχάζονται· οἱ μὲν φρονοῦσιν ὅτι τοῦτο ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς ἐν εἴδει καμάρας κυρτώσεως τοῦ σώματος ὀρισμένων ζῶων (τοῦ ταῶ λ.χ. καὶ κυρίως τοῦ ἵππου) ἐπιδεικνύοντων οὕτω τὴν ὑπερηφάνειάν των διὰ τὸ κάλλος των, ἐγὼ δ' ὑπεστήριξα ὅτι ἐσήμαινε κάμπτω τὸ σῶμά μου εἰς προσκύνησιν, λεγόμενον δὲ συχνὰ καὶ περὶ τῆς προσκυνούσης νύμφης, κατέληξε νὰ σημαίῃ ὅ,τι καὶ τὸ ἑναβρύνομαι¹.

Ἐπ' ἐσχάτων ὁ συνάδελφος Στίλπων Κυριακίδης, στηριχθεὶς ἐπὶ τινος χωρίου τῆς Χρονικῆς διηγήσεως Νικήτα τοῦ Χωνιάτου (σ. 674,27) ἐν ᾧ ἀναφέρεται ὡς ἄλογον καμαρώνων, ἦτοι κυρτοῦν τὸν τράχηλον, ἐζήτησε νὰ συμβιβάσῃ καὶ τὰς δύο γνώμας, δεχθεὶς ὅτι τὸ καμαρώνω σημαίνει ἀφ' ἐνὸς μὲν κάμνω καμάραν, καὶ ἐπὶ ἄλλοιαν λεγόμενον μεταφορικῶς ὑπερηφανεύομαι. ἀφ' ἐτέρου δὲ κυρτῶν τὸ σῶμα καὶ ὑποκλινόμενος προσκυνῶ, ὅπουθεν ἐλέχθη καὶ τὸ προσκύνημα τῆς νύμφης «σὲ μερικὰ μέρη» καμάρωμα².

Ἐξετάσωμεν καὶ πάλιν τὸ ζήτημα.

Ἄφ' οὗ τὸ καμαρώνω σημαίνει κάμνω καμάραν, κυρτοῦμαι, κάλλιστα ἠδύνατο νὰ λεχθῆ ἐκ παραλλήλου ἐπὶ τε ἀνθρώπων κυπτόντων ἢ πρὸς χαιρετισμὸν ὑποκλινομένων, καὶ ἐπὶ ζῶων πβ. τὸ τοῦ Νικήτα Χωνιάτου ἄλογον καμαρώνων³, τὸ τοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης «κατακύπτειν εἰς καμάρωμα» (Tafel, Eustathii Opusc. 69. 14) ἣτις σημασία ἐσφζετο τέως ἐν Οἰνῇ τοῦ Πόντου καὶ Ἀραβανίῳ τῆς Καππαδοκίας⁴, καὶ τὰ ἐν Πόντῳ καμαρώνει τὸ δέντρον = κάμπτεται, κλίνει (Ἄμισος) καὶ «ἐκαμάρωσεν κι' ἐπῆρεν αὐτὸ = κύψας τὸ ἔλαβεν (Οἰνῇ).

Ἄς ἐξετάσωμεν νῦν, ἂν τὸ καμαρώνω ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἑναβρύνεσθαι ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν ζῶων ἢ τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὴ τῆς προσκυνούσης νύμφης.

Ἐν πρώτοις φαίνεται πολὺ παράδοξον α') πῶς τὸ ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ τραχήλου τῶν ἵππων λαβὸν τὴν σημασίαν του ρῆμα δὲν λέγεται σήμερον ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης προκειμένου περὶ ζῶων καὶ β') πῶς τὸ τε ρῆμα καὶ τὸ παράγωγον καμάρωμα σήμερον οὐχὶ «σὲ μερικὰ μέρη», ἀλλὰ πολλαχοῦ,

¹ Βλέπε τὰς σχετικὰς γνώμας ἐν τῇ μελέτῃ μου «ἔτυμολογία τριῶν λέξεων» τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ Ἀφιερώματι εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιον σελ. 39 ἐξ.

² Στ. Κυριακίδου, Καμαρώνω (Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος τοῦ 1932 σελ. 523 ἐξ.).

³ Πλὴν τοῦ ὑπὸ τοῦ Κυριακίδου ἀναφερομένου παραδείγματος, ἀναφέρω καὶ ἕτερον ἐκ τῆς διηγήσεως τῶν τετραπόδων ζῶων, ἐνθα λέγεται διὰ τὸ ἄλογον ὅτι

τράχηλον ἐκαμάρωσεν, εἴταξε τὴν χαιτὴν

Στίχ. 662 (Wagner, Carmina Graeca mediæ aevi σελ. 164).

⁴ Ἐν Πόντῳ λέγουσι καμαρών' ἢ νύφε τόματά' ἐπὶ τῆς νύμφης τῆς πρὸς τὰ κάτω βλεπούσης ἐξ αἰδοῦς.

ἂν μὴ κοινῶς, λέγεται ἐπὶ τῆς νύμφης, καὶ κατὰ τόπους καὶ ἐπὶ τοῦ γαμβροῦ¹. Πβ. τὸ κοινὸν «καμαρώνει σὰν τὴ νύφη» (ἐν Τραπεζοῦντι λέγουσιν ἡ νύφη ἔμορφα ἐκαμάρωσεν) καὶ τὴν παροιμιώδη φράσιν «σὰν ξαναγίνω νύφη, ξέρω γὼ καὶ καμαρώνω ἢ ξέρω γὼ καὶ προσκυνῶ».

Ἐς προστεθῆ ἐπ' ἴσης ὅτι ἐνιαχοῦ εἶναι ὄρος κατὰ τὰ γαμήλια ἔθιμα «τὸ καμάρι τῆς νύμφης» καὶ συνήθεις αἱ φράσεις «ἡ νύφη ἔχει ἢ σέρνει καμάρι», ὅτι ἐν Χηλῆ λέγουσιν ἐπὶ νύμφης «κάνει τὸ καμάρωμα» καὶ ὅτι «᾽ς τὸ καμάρι» ἐν Κυζίκῳ λέγεται ἢ μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου τελετή, καθ' ἣν, ἰσταμένων τῶν νεονύμφων ὀρθίων, ψάλλουσιν εἰς αὐτοὺς οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι ἐπαινετικά ἄσματα.

Καὶ δὲν εἶναι προσοχῆς ἄξιον ὅτι ἐκ τῶν λέξεων καμάρα, καμάρι, καμάρωμα, καμαρώνω, ἀποκαμάρωμα, μόνον τὸ ρῆμα λέγεται σπανιώτατα ἐπὶ ζῳῶν, καὶ δὴ οὐχὶ μεταφορικῶς, πᾶσαι δ' αἱ ἄλλαι ἐπὶ νύμφης καὶ κατὰ τὰ γαμήλια ἔθιμα;

Ἡ ἀρχὴ τοῦ ρήματος πάντως εἶναι μεσαιωνικὴ καὶ ἴσως συμπίπτει οὐχὶ μὲ τὸς πρώτους αἰῶνας τῆς Βυζαντινῆς περιόδου. Ἐν ἡ πάγκοινος σήμερον μεταφορικὴ σημασία τοῦ ρήματος προήρχετο ἐκ τῆς κυρτώσεως τοῦ αὐχένος τῶν ἵππων καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν γαμηλίων ἐθίμων καὶ τῆς ὑποκλίσεως τῆς νύμφης, θὰ ἔλησμονεῖτο ἄρα γε σήμερον τόσον ἡ ἀρχικὴ αὐτοῦ σημασία καὶ θὰ ἦτο τόσον γνωστὴ νῦν ἢ πρὸς τὰ γαμήλια ἔθιμα αὐτὸ συνδέουσα;

Εἶπον ὅτι ἡ καμαρώνουσα νύφη φυσικὸν εἶναι καὶ νὰ ἐναβρύνεται. Ὁ Κυριακίδης δὲν συμφωνεῖ μετ' ἐμοῦ, θεωρῶν τὸ προσκύνημα τῆς νύμφης κουραστικόν.

Παρασιωπῶν τὸ τοῦ Ἡσυχίου κατεκαμάρωσεν κατενήβρυνε, τὸ ὁποῖον καὶ ἄλλως θὰ ἠδύνατο νὰ ἐρμηνευθῆ, ὑπενθυμίζω ὅτι ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου μιᾶς κόρης εἶναι αἰτία ὑπερηφανείας αὐτῆς, παρ' ὅλην τὴν κουραστικὴν στάσιν της. Πβ. τὰς εὐχὰς «᾽ς τοῖς χαρῆς σου, ᾽ς τὸ γάμο σου» τὸν ἐκ γαμηλίου ἄσματος στίχον, καθ' ὃν ἡ νύμφη

σειέται καὶ λυγίζεται καὶ βεργοκαμαρίζεται

καὶ πρὸ πάντων τὴν πάγκοινον παροιμιώδη φράσιν «καμαρώνει σὰν τὴ νύφη (᾽ς τὸ γάμο)».

Ὅτι οὕτως ἔχει τὸ πρῶγμα δηλοῖ καὶ τὸ ὅτι νυφᾶτο καὶ νυφὲ ἐν Κρήτῃ λέγεται ἢ μετὰ φιλαρεσκείας στάσις γυναικός, οἶαν δηλαδὴ λαμβάνει ἡ νύμφη.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνεται ὅτι τὸ καμαρώνω καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ παράγωγον καμάρωμα συνδέονται μόνον πρὸς τὰ γαμήλια ἔθιμα καὶ τὸ προσκύνημα τῆς νύμφης.

ΦΑΙΔΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ

¹ Οἱ Τραπεζοῦντιοὶ λέγουσι καμαρῶν' ἄμον γαμπρός, οἱ Σάμιοι καμάρον' οὐ γαμπρός, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Ἠλείρου καὶ Μεσσηνίας καμαρώνει σὰ γαμπρός.